

עיונים בפרשת השבוע ובעניני דיומא

אלה המגן

מתוך שיעורו השבוע של
הרה"ג רבי נחום מאיר גערמאן שליט"א
ר"מ ביישיבתינו הק' ~ מתיבתא עץ חיים דבאבוב

שנת תשפ"ה לפ"ק

פרשת שמייני שנה כ"א גליון כ"ה (תרע"ו)

לכבוד יומא דהילולא של הג"ר אברהם ברודא זצ"ל
אב"ד פראג, מיץ ופראנקפורט דמיין, ל' ניסן

לפרש מדרש פליאה

ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת וגו', ואל בני ישראל תדבר
לאמור קחו שעיר עזים לחטאת וגו' (ט, ג-ד).

איתא במדרש (ענין זה איתא במדבר כהנים כח, ריש פרשת וזו הלכה ג'), אמר
אהרן לפני הקב"ה רבש"ע אם אני צריך כפרה, ישראל אין צריכים כפרה,
ואם ישראל צריכים כפרה אני איני צריך כפרה, אמר הקב"ה צריך [אמס
לימן] לתוך פיו של שטן. ואין המדרש הזה אומר אלא דרשונא.

ובספרו אשל אברהם^[1] כתב לפרש על פי מה דאיתא בשבת (נא),
א"ר אחא בר חנינא מעולם לא יצאה מדה טובה מפי הקב"ה וחזר בו
לרעה, חוץ מזו, דכתיב (יחזקאל ט, ד) ויאמר ה' אליו עבור בתוך העיר בתוך
ירושלים והתותית תיו על מצחות האנשים וכו', אמר לו הקב"ה לגבריאל לך
ורשום על מצחון של צדיקים תיו של דין, ועל מצחון של רשעים תיו של דם,
אמר השטן נלפניו צגמל, מה דין לפני הקב"ה מה נשתנו אלו מאלו, אמר
הקב"ה הללו צדיקים גמורים, והללו רשעים גמורים, אמר השטן רבש"ע
היה להם למחות ולא מוחו, אמר הקב"ה גלוי וידוע לפני שאם מוחו בהם
לא יקבלו מהם, אמר השטן אם לפניך גלוי וידוע, לפניך מי גלוי וידוע,
מיד אמר הקב"ה זקן בחור ובתולה וטף ונשים תהרגו וגו' (שם פסוק ו), ע"כ.

ולפי זה יבואר שפיר המדרש. אמר אהרן, רבש"ע אם ישראל צריכין
כפרה על חטא העגל, א"כ על כרחך צריך לומר שאם הייתי מוחה לא היו
מקבלים ממני, א"כ אני אין צריך כפרה, ואם אני צריך כפרה, והיינו משום
דאם הייתי מוחה היו מקבלים, א"כ האשם תלוי בי, א"כ הם אין צריכין
כפרה, אמר הקב"ה, לעולם אם הייתי מוחה לא היו מקבלים ואף על פי
כן צריך אתה כפרה, והיינו כדי שיהיה מענה לתוך פיו של שטן שמקטרג
ואומר אם לפניך גלוי וידוע, לפני אהרן מי היה גלוי וידוע, ויובן היטב.

לבטל המזיקין על ידי לימוד התורה

ואת שעיר החטאת דרוש דרש משה והנה שורף וגו' (י, טז).

לכבוד יומא דהילולא קדישא של
הרה"ק ר' שמואל שמעלקא זצוק"ל
אבד"ק ניקלשבורג, א' אייר

למה הקדים כאן עולה לחטאת

ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים. ופירש"י
להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה (ט, ט).

בספר אמרי שמואל^[2] כתב לפרש דיש לדקדק דכפל בלישניה
מעשה העגל שעשה, ויובן עפ"י דברי רש"י ז"ל בפרשת שלח עה"פ (טו,
ד) ושעיר עזים אחד לחטאת, לחטת כתיב חסר א', שאינו כשאר חטאת,
שכל חטאת שבתורה החטאת קודמת לעולה שנאמר (ה, י) ואת השני
יעשה עולה, וזה עולה קודמת לחטאת עכ"ל, דיש לדקדק מפני מה באמת
כאן עולה קודמת, ורש"י ז"ל מתרץ קושיא בקושיא, וקושיא השנייה
קיימת ונשארת, אמנם טעם העולה שבא אחר חטאת אמרו ז"ל (נחמס
ז) משל לפרקליט ריצה פרקליט, נכנס דורון אחריו, ורש"י ז"ל הביאו
בפרשת ויקרא (ה, ט), והטעם הוא כי עולה בא על מחשבה וחטאת על
המעשה.

והנה מחשבה רעה אין הקב"ה מצרף למעשה (קדושין נט:), נמצא דלא
הוי המחשבה רק חטא קל, ולז"א (נחמס ט) עולה מכפרת בקופיא, ור"ל
חטא קל. ולכן הוצרך להביא חטאת תחילה לכפר על המעשה, ואח"כ
לא נשאר רק המחשבה שהיא חטא קל, הביא את העולה, ולא באה
לכפרה רק בתורת דורון, אמנם בע"ז ח"ו מצרף הקב"ה מחשבה למעשה
דכתיב (יחזקאל י, ט) למען תפוש את בני ישראל בלבם, נמצא דאז עולה
בא לכפרה גמורה, לכפר על המחשבה, לזה קודמת, כי המחשבה קודמת
למעשה. ולזה בפרשת שלח מדבר הכתוב בע"ז כפירש"י ז"ל (שם טו, כג)
בעכו"ם הכתוב מדבר ע"ש, לזה כתיב לחטת חסר א' לומר דבזה עולה
קודמת, אבל במעשה העגל שלא היה באהרן רק מעשה ולא מחשבה,
כי מחשבתו היה לשמים כאומרם ז"ל (מ"ר נשא פ"י מ"א), היה ג"כ החטאת
קודמת לעולה, לזה כתיב לחטאת בא' ואח"כ ואיל לעולה. וזהו כוונת
רש"י ז"ל בדקדוק כפל בלישניה על מעשה עגל שעשה, נקט תרי עשויות,
לומר לך שלא היה רק מעשה ולא מחשבה.

א. נעתק מספר שפתי צדיקים [להר"ק ר' פינחס זנוק] ל' אגד"ק דינאווין תלמיד מובהק להגה"ק בעל אוהב ישראל מאפסא זנוק [ל' פרשת שלח (ד"ה שמעמי נסס)], ומספר אמרי יוסף
[ספינקא] פרשת בהעלותך (ד"ה והנה נמה שפירשתי). ועי' עוד בענין למה הקדים עולה לחטאת בגליון אלה המגן פרשת צו שנת תשפ"ד לפ"ק דף ב'.
ב. נעתק מספר כתנת יוסף [להג"ר יוסף משה דרעמל זל"ל] (פפרשמינ) שהוא מביאו בשם זקינו הג"ר אברהם ברודא זצ"ל.

להנהיג לחבירו בדרך אחת, אם לא יודיעהו תחלה תכלית הדרך ההוא, לא ילך בה בשמחה ובטוב לבב רק בדאגה ובעצבון, בהיותו בלתי מצייר תכלית פעולתו. וצריך עוד לידע בתחלת הפעולה השלימה קלות השגתה, כי כפי קלות השגת התכלית תגדל שמחת הפועל אותה, וכפי שיעור וגודל השמחה יהיה הזריזות והתנועה אליו. על כן ראו מתקני קריאת המסכתא הזאת להקדים התכלית וקלות השגתו בעשיית הפעולות השלימות, וקיום המוסרים המסודרים בכל פרק ופרק מהפרקים הנזכרים, והיא השגת החיים הנצחיים והם חיי עולם הבא, ואמר שכל איש אשר בשם ישראל יש יכונה לא יהיה נמנע ממנו השגת העולם הבא, וזה אמרם כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, עכ"ל.

לכבוד יומא דהילולא קדישא של

כ"ק מרן רבינו הגה"ק מצאנז צוק"ל - כ"ה ניסן

נביא כאן כמה מאמרים יקרים במשנתו הטהורה

בענין ספירת העומר - ולית דבר בעולם שנברא שלא לצורך

בספה"ק דברי חיים פרשת במדבר (ד"ה נפסוק שאלו את לאש, נ"א) כתב וז"ל, ק, מבואר במורה נבוכים על (תהלים קמ, ד) מונה מספר לכוכבים, דהכוונה היא, דיש לכוכבים שאומרים התוכנים שהמה מותרות הטבע, כי לא ניכר פעולתן ולכן שפטו שהוא מותרות הטבע. וכתב הרמב"ם ז"ל שאינו, כי לא ברא הקב"ה לבטלה, והמה צורך העולם במה שלא ניכר לנו התועלת. ועל זה אמר אדוננו המלך דוד ע"ה (תהלים קמ, ד) מונה מספר לכוכבים, דהנה דרך העולם, הדבר הצריך לאדם מונה כמה הוא כדי שידע האידך להתנהג בו, אבל דבר שאינו מהצורך והוא מותרות, אינו משיגה למנותו, כידוע דרך העולם. ולזה המשיג הכתוב ואומר, מונה מספר לכוכבים, היינו שהשם יתברך בראן לצורך העולם, והמה במספר, כי לצורך הם.

וכן על דרך זה יש לומר שמצות ספירה מ"ט יום. דהנה ידוע שיצאו בדילוג וחפזון ודילגו כל המ"ט מדרגות ההפכים עד שבאו למ"ט מדרגות הקדושה. והנה ידוע שבבוא שכל הגדלות, המוחין דקטנות בטלים, כידוע בכל אדם הגדול, ששכלו שהיה בקטנות, כלא המה נגד מוחי הגדלות. והנה בצאתם ממצרים שבא הגדלות כאחד, דשאר בני אדם באים מתחלה לקטנות המוחין בעבודות השם, ואחר כך, זכה יהיה לו רוח לעבוד ה' במוחין גדולים מנפש, זכה יתיר יהיה לו נשמה (וה"ק משפטים נ"ד), וכן מדרגא לדרגא לפי זכותו ולפי שנות האדם, כידוע אפילו בטבע שהשכל תלוי בשנים, ושכל דקטנות לא נחשב בעת שיש לו שכל גדלות. ולכן בצאתם ממצרים שהיו במעלה גדולה בהיות להם נפש רוח ונשמה במוחין גדלות, ולא המוחין (דלכ"ס) [דקטנות].

אך באמת לכל אחד יש מבוא בנן אדם גם המוחין דקטנות אפילו בשעת גדלותו, כידוע שגם בגדלות לפעמים בעת הסתלקות מוחין הגדלות לאיזה סיבה, שישנאן במוחין דקטנות, כי לא נאבד בפעם אחת.

והנה בצאתם ממצרים באו למוחין גדלות ונסתלקו תיכף אחר יום הראשון, ולזה צותה התורה הקדושה לספור ספירה כל יום, למדה הצריכות לו להקטנות אפילו בעת הגדלות כנ"ל.

שאכל טמא ידבר עמו השכינה. וזהו הרמז וידבר כו' לאמר אליהם, הרמז שאני עתיד לאמר אליהם לכל אחד ואחד, ולכן לא יאכלו דבר טמא.

לכבוד יומא דהילולא של הג"ר משה טראני זצ"ל

בעל שו"ת המבי"ט, כ"ג ניסן

האופן המועיל יותר בתפלתו

בספרו בית אלקים שער התפילה (פק י"ג) כתב דהמתפללים על אחרים יש להם יתר שאת ומעלה בקבלת תפלתם מהמתפללים על עצמם מחמת צרכיהם וחסרונם, וכן המתפלל ומקדים התפלה לצרה היא מקובלת יותר מהמתפלל אותה בעת הצרה, וכל שכן בהתחבר שני ענינים יחד שהוא מתפלל על אחרים קודם הצרה, וכמו שמצינו באברהם אבינו ע"ה שבנה מזבח והקדים תפלתו לצרת בניו שלא יפלו בעי, כדכתיב (נחשית י"ג, ט) ויבן שם מזבח לה' ויקרא בשם ה', וצלי בשמא דה', והועילה תפלתו ובניו המזבח, כי לא נפלו שם בעי גם כי היה חרם ביניהם, כי אם ל"ו איש או איש אחד שקול כל"ו איש, שהוא רובה של סנהדרין, וזכות אברהם ותפלתו סייע אותם, כמו שאמרו (נחשית י"ג, ט) דכתיב על יהושע וזקני ישראל שנפלו על פניהם והעלו עפר על ראשם, שהזכירו וזכותו של אברהם אבינו שאמר ואנכי עפר ואפר ואמר כלום בנה מזבח בעי, אלא כדי שלא יפלו בניו בעי. כוונת הזכרת זכות אברהם בלשון עפר^[א], כי המתפלל על אחרים נראה כמחשב עצמו גדול לפני האל להיותו ראוי להתפלל על אחרים, לזה הזכירו וזכותו בעפר שהיה מחשב עצמו לעפר ואפר אפי' בעת התפללו על אחרים, כמ"ש (נחשית י"ג, ט) בתפלתו על סדום ואנכי עפר ואפר, והזכירו בניו המזבח בעי כמ"ש הכתוב בין בית אל ובין העי ויבן שם מזבח, היה הוראה שתלכד העיר לבניו ולא יפלו בה.

הנה נתבאר כי הקדמת התפלה לצרת אחרים הוא סבה לקבלת התפלה, ותועלת התפלה על אחרים גם שתהיה בעת צרה, נלמד מאברהם אבינו ואיוב כמו שהביאו במס' בבא קמא פרק החובל (נ"ג) ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו וילדו (נחשית כ, יז), וכתב (ס"ג כ"א, ה) וה' פקד את שרה כאשר אמר, ודרשינן כאשר אמר אברהם אל אבימלך היה סיבה שילדה שרה בריוח, כמו שהתפללו על אבימלך, ובאיוב נאמר (מ"ג, י) וה' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו, שנראה שהמבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה גם שלא התפלל על עצמו, וכו'.

לכבוד יומא דהילולא של הג"ר משה זצ"ל

אב"ד ור"מ פרעמיסלא^[א], כ"ד ניסן

לימוד פרקי אבות

בספרו מטה משה (סימן מ"ט) כתב, ונוהגין^[א] לומר פרקים מפסח עד ראש השנה, ובכל פעם ופעם מתחילין קודם הפרק משנת כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, כדי להפיס דעת עם הארץ, כן כתב הכלבו (ס"י מ), ומהר"ר משה אלמושנינו (תפילה למשה מאמר ז' מ"ה) כתב, כי לכל פעולה שיפעל האדם ראוי להקדים אליה התכלית המכוון בה, אשר הוא תחלת תכלית המחשבה, וזולת זה הוא פועל בטל, ומלבד זה אם ירצה האדם

ז. ראה מה שכתב הגה"ק בעל חתם סופר זצ"ל בדרשותיו ח"ב (דף ש"ה, ד"ה וס), ובתשובותיו חלק אורח חיים סימן קס"ו.

ח. תלמיד מובהק להנאמן המהרש"ל זצ"ל.

מ. מנהג זה נזכר בתור מנהג ישן בבבל וכן במחזור ויטרי בשם ר' שלום שר נאמן.

ובספר גן הדסים [לסדר אלעזר דוד ז"ל ליל קאזנין] מערכת הרה"ק ר' חיים מצאנז' וצוק"ל (אום ה') מביא שהקדוש ר' חיים וצוק"ל מסאנז' אמר שהעולם טועים לגמרי בהפירוש והמציאות של יצוצ' יומר מחומש (כמוצ' ג.), והפירוש האמיתי הוא, שאינו רשאי לחזור על העניינים ולבזבז להם יותר מחומש, אבל כשבא עני אצלו ואמר שאין לו מה לאכול או שאין לו מלבוש, ואני כבר נתתי חומש, הכי יעלה על הדעת שאסור ליתן להעני הזה אשר נפשו מפרכת לצאת, ודאי מחויב אני לחלוק עמו וליתן לו לאכול או כסות.

וראיה מפורשת מגמרא בבא מציעא (סג.), שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותים שניהם מתים, ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב, דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו, ער שבא ר' עקיבא ולימד וחי אחיך עמך חייך קודמים לחיי חבריך, אבל הא כולי עלמא מודים שאם יש כדי חלוקה לשניהם שצריך לחלוק עמו, אף שהוא יותר מחומש.

לישב קושיא נפלאה

במסכת כתובות (כ:) איתא, אמר רב חסדא ש"מ מרבי מאיר, האי סהדותא, עד שיתין שנין מידכר, טפי לא מידכר. ולא היא, התם הוא דלא רמיא עליה, וכו'.

והקשה הרה"ק הר"ר שמעלקא מניקלשבורג וצוק"ל^[1] (יורה"ד ס' א') דאם מעיד אחר ששים שנה הו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה, שהרי המזימן לא רמי עליהו שלא עשאו עדים בדבר, וכיון דאחר שיתין שנין יכולים לשכוח הו"ל עדות שא"א יכול להזימה^[2], ולמה אמרה האי סהדותא, ע"כ.

ויש לישב בס"ד שאמרו עמנו הייתם בעדות אחרת שיחדנו במקום אחרת ואז הוי רמיא עליהו ע"כ זוכרין, ופשוט.

בסוגיין הנלמד בישיבתנו הק'

תירוץ מהדברי חיים על קושיות המהר"ל

האשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני, נאמנת ומוקי שנתנה אמתלא לדבריה (כמוצ' כג.).

בשו"ת דברי חיים ח"א אה"ע (סימן ט') כתב וז"ל, מה שהקשה מעלת כ"ת^[1] על מהר"ל ז"ל (עי' ט"ז ציו"ד סי' קפ"ה ס"ק ז') שכתב בדבר שאומר לפני רבים לא שייך אמתלא, והקשה מעלת כ"ת מהאשה שקפצו עליה אנשים שאינם מהוגנים ואמרה מקודשת אני^[2] וא"כ אמרה כן לרבים ואפילו הכי מהני בה אמתלא כמבואר (נמשנה) [נכמוצ' (כג.)].

ולפי ענ"ד לא קשה מיד, דהנה באמת וכי לא יכול להיות שהמקדש מת או שגירשה, רק בבית דין לא שייך לומר כן דמהמניה במיגו, חדא דב[שוי]ה אפשיה[ת] חתיכה דאיסורא לא מהני מיגו, דאפילו עדים לא מהני לכמה פוסקים לראשונים^[3], וגם דליכא מיגו טוב כל כך. אך כל זה לפני הבית דין לא ה' המיגו מהני, והימנוהו מטעם אמתלא, אבל בפני העולם לא יהי' שום חשד עליו [על השני] כי יסברו שהמקדש מת או גירשה, וזה ברור.

אופנים שמותר לבזבז יותר מחומש

המבזבז אל יבזבז יותר מחומש (כמוצ' ג.).

בספה"ק קדושת ציון פרשת ויצא (ד"ה נאמן אמר) כתב שפעם אחת שאלו מפי רבינו הקדוש מצאנז' זי"ע, מדוע הוא מבזבז כל ממונו לצדקה, הלא אמרו חז"ל (סג) המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, והשיב, כי שיעור זה לא ניתן אלא למי שבא לקיים מצות צדקה, על זה נתנו חז"ל שיעור לקיום מצוה זו חומש נכסיו, לא כן האדם אשר חטא ורוצה לפדות את נפשו, הכי יש בזה שיעור, בתמיה, הלא כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, ע"כ^[4].

- י. עיין בשו"ת אמרי נועם ח"ב (סימן ל"ח) שאליו נכתבה תשובה זו. ועי' בשו"ת שואל ומשיב מהד"ק ח"ג (סימן מ"ד) שכתב אל האמרי נועם בשנת תרי"ג, ויותר בארוכה בשואל ומשיב מהדורא ה' (סימן פ"ג) באמצע התשובה.
- יא. ולכאורה י"ל שלא היה בב"א אלא בזה אחר זה, ודו"ק.
- יב. מובא בבאר היטב אה"ע סימן מ"ח (ס"ק ז').
- יג. ועי' מה שכתב הנה"ק בעל בני יששכר וצוק"ל בספרו אנרא דפרקא אות קפ"ז, ובספרו והיה ברכה מסכת פאה (פ"א מ"א).
- יד. נעתק בספר חידושי הר"ר שמעלקא במסכת כתובות.
- טו. וראה בשו"ת בית יצחק חלק חושן משפט סימן י"ב (אום ז') שמביא קושיא זו בשם הנה"ג בעל מנחת חינוך זצ"ל, וכתב תירוץ על זה, וז"ל, ולפי מה שכתב הנועד ביהודה מהד"ק אה"ע (סי' ע"ג) דמאן דאמר עדים זוממין קנסא ס"ל בממונו לא בעי עדות שאתה יכול להזימה, א"כ ר"מ דס"ל במכות (ק"ד) עדים זוממין קנסא, ס"ל בממונו לא בעי עדות שאתה יכול להזימה, ובכתובות אמרינן ש"מ מדר"ם עד שיתין שנין וכו', ועי' אמרינן ולא הוא, דלר"מ היכא דרמי עלי' אפילו טובה ודו"ק, וכו'.

ברכת מזל"א טבא וגדיא יאה

אל מעלת כבוד ידידנו, החתן המופלג בתורה עבודה יראת שמים וחסידות, אהוב ונחמד בעיני כל, כליל המעלות, שמו מפארים

ה"ה החתן דוד משולם שלמה קרויס הי"ו

לרגל שמחת אירוסיו לסימן ומזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת ויהי רצון שהזיווג יעלה יפה ויזכה לבנות בית נאמן בישראל מתוך רב נחת והרחבה

המברכים, מכון אלף המגן

תודתנו נתונה לאלי שהשתתפו בהוצאות הגליון

כל מי שרוצה להשתתף בהוצאות הגליון לרגל השמחה שבמעונו או לעילוי נשמת יפנה למכון אלף המגן 347-930-8759 ולהשאיר הודעה תזכה למצות

הגליון הזה נתנדב על ידי הנה"ח מוה"ר אהרן קרויס הי"ו לרגל השמחה השרוי במעונו בארוסי בנו החתן דוד משולם שלמה נ"י ממציני ישיבתנו הק' למזל טוב בשעה טובה ומוצלחת, יה"ר שהזיווג יעלה יפה ויזכו לבנות בית נאמן בישראל

ישלם ד' פעלם ותהי משכורתם שלימה מעם ד'